

Asia: VN/33301/2025

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle työnhakijan avointen korkeakouluopintojen aikaista työttömyysturva-oikeutta koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleiset kommentit

Aikuisten koulutusmahdollisuudet ovat viimevuosina tehtyjen muutosten vuoksi kaventuneet, jonka vuoksi uudistus on pääosin kannatettava. Avoimien korkeakouluopintojen mahdollistaminen työttömille rajoituksetta työttömyysetuutta menettämättä nostaa työnhakijan osaamista ja siten tukee työllistymistä. Avoimet korkeakouluopinnot ovat kustannustehokas ja pitkiin koulutuskokonaisuuksiin nähden melko nopea keino kasvattaa osaamista, ja parhaimmillaan ne tarjoavat täsmällistä osaamisen täydentämistä.

Lakiehdotus tarjoaa valtakunnallisesti tasapuoliset mahdollisuudet yli 25-vuotiaille opiskella avoimia yliopisto- ja ammattikorkeakouluopintoja työttömyysetuutta menettämättä. Nykyisellään työttömyysetuuden saamisen avoimien korkeakouluopintojen suorittamiseen ratkaisee kunkin työllisyysalueen omat linjaukset, joten alueelliset eroavaisuudet opintojen tukemiselle työttömyysetuudella asettaa työnhakijat eriarvoiseen asemaan.

Avointen korkeakouluopintojen tarjonta on laajaa ja monimuotoista, joten on kannatettavaa mahdollistaa tämä tarjonta myös työttömille ilman uhkaa työttömyysetuuden menettämisestä. Lakiehdotus helpottaa lisäksi työvoimaviranomaisten työtaakkaa, kun omaehtoisten opintojen hakuprosessia ja harkintaa opintojen tukemisen kriteereistä ei tarvitsisi avointen korkeakouluopintojen osalta tehdä. Työnhakijat voisivat edistää opintojaan oman aikataulun ja motivaation mukaisesti eikä työvoimaviranomaisen asettamien määräaikojen ja etenemisvaatimusten puitteissa työttömyysetuuden menettämisen uhalla.

Lakiehdotuksen mukainen opintojen mahdollistaminen lisännee jonkin verran työttömien työnhakijoiden opiskelua, mutta edelleen on tärkeää huolehtia työnhakuvelvollisuuden ja työnvälityksen toimeenpanosta, jotta opiskelu ei hidastaisi työllistymistä palkkatyöhön.

Avoimien korkeakouluopintojen poistaminen alle 25-vuotiaiden kotoutujien tuettujen opintojen piiristä kotoutumisen näkökulmasta sen sijaan on erittäin ongelmallista. Uudistuksella halutaan yhdenmukaistaa kotoutujien kohtelu suhteessa muuhun työnhakijaväestöön, mutta Lahden

kaupungin näkemyksen mukaan tämä esitys uhkaa eriarvoistaa kotoutujanuoret ja hankaloittaa heidän etenemistään. Kotoutujanuorten palvelutarve on hyvin erilainen kantaväestön nuoriin verrattuna, eikä yhdenmukaistetuilla palveluilla saavuteta riittäviä tuloksia kotoutumisessa.

Esitetty uudistus kaventaa kotoutujanuorten koulutuspolkuja kohdassa, jossa nuorten tarve joustaviin vaihtoehtoihin on suurin. Muutos jättäisi kotoutujanuorille rajallisemmat mahdollisuudet vahvistaa osaamistaan ennen tutkintoihin hakeutumista. Lakimuutos hidastaisi Suomen koulutustason nostamista ja ylläpitoa maahan muuttaneiden osalta. Integroituminen yhteiskuntaan tapahtuu suurelta osin koulutuksen tai työn kautta. Ehdotus vaikeuttaa selkeästi tavoitteiden saavuttamista kotoutujilla.

Eryteisesti nykyisessä työmarkkinatilanteessa työllisyys- ja koulutusdata osoittaa, että kaikkien nuorten, ja erityisesti maahanmuuttajanuorten, koulutus- ja ohjaustarve on kasvussa ja vaara pudota koulutuspolulta suurin. Erytisen tärkeää on pystyä tarjoamaan nuorille tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta (TUVA), joka on yleensä suoritettu omaehtoisina opintoina sekä avoimia yliopisto-opintoja väyläopintoina.

Paikallisen tilannekuvan mukaan Lahdessa nuorten (alle 25-vuotiaiden) työttömyys on kriittisen suurta, ja nuoret tarvitsevat entistä enemmän koulutus- ja ohjauspalveluita.

Kotoutumisprosessissakin tarve on korostunut erityisesti niillä nuorilla, joilta puuttuu tutkinto tai edellytykset ammatilliseen koulutukseen vielä vaillinaiset. Jotta he voisivat päästä eteenpäin koulutuksiin, on heillä erityinen tarve etenemistä tukeviin palveluihin. Omaehtoiset valmentavat opinnot ovat olleet toimiva tapa tukea näitä kotoutujanuoria.

Lahden kaupunki esittääkin, että lakiin jätettäisiin mahdollisuus tukea avoimia korkeakouluopintoja alle 25-vuotiaille kotoutujille erityisin edellytyksin, esimerkiksi osana kotoutumissuunnitelmaa, silloin kun opinnot selkeästi tukevat kieli- tai opiskelunvalmiuksien vahvistamista tai kun kotoutujan tavoitteena on korkeakouluhaku seuraavassa haussa.

2. Huomionne työttömyysturvalain muutoksista

Työttömyysturvaoikeuden selvittämisen yksinkertaistaminen on sinällään erittäin hyvä asia ja helpottaa osaltaan työttömyysturva-asiantuntijoiden työkuormaa.

3. Huomionne työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain muutoksista

Ei huomioita.

4. Huomionne esityksen vaikutuksista ja vaikutusarvioista

Riskinä on nykyistä huomattavasti merkittävämpi ohjautuminen opintotuelta työttömyysetuudelle taloudellisen kannusteen vuoksi. Lukkiutumisvaikutus (opinnoista tulee tosiasiallisesti päätoimisia) sekä mahdollinen negatiivinen työllisyysvaikutus (opiskellaan huonosti työllistävälle aloille) voivat johtaa työttömyyksiä pitkittymiseen ja kuntien rahoitusvastuuosuuksien kasvuun, vaikka alle 25-vuotiaat ja toisen asteen koulutus onkin rajattu esityksen ulkopuolelle.

Yksi esityksen vaikutusarvion keskeisistä epävarmuuksista liittyy hallituksen puoliväliriihessä 2025 tekemään linjaukseen, jossa tutkinnon suorittaminen avoimilla korkeakouluopinnoilla tullaa myöhemmin mahdollistamaan. Tällä hetkellä avoimen väylän kautta siirtyy vuosittain tutkinto-opiskelijaksi noin 6 000

opiskelijaa. Määrä on nykyisin melko vähäinen, mikä rajoittaa mahdollista riskiä opintoetuuksien korvautumisesta työttömyysetuudella.

5. Miten arvioitte tutkinnon suorittamista koskevan esityksen ja työttömien avoimen opiskelun helpottamisen yhteisvaikutuksia? Pidättekö todennäköisenä, että avointen korkeakouluopintojen kautta tutkinnon suorittavien osuus tulee kasvamaan merkittävästi verrattuna nykyisen avoimen väylän volyyymiin?

Todennäköisesti avointen korkeakouluopintojen kautta tutkinnon suorittavien osuus tulee kasvamaan, mutta tuskin kovin merkittävästi, sillä 45 euron opintopistemaksu on melko korkea ja varmasti osalle työttömistä ei ole taloudellisesti mahdollista suorittaa laajoja opintopistekokonaisuuksia tai koko tutkintoa. Toisaalta myös maksuttomia avoimen korkeakoulun opintoja on saatavilla runsaasti, mikä on mahdollisuus lakiesityksen tuomien muutosten myötä monelle opinnoista innostuvalle työttömälle. Lakimuutoksesta hyötyvät Lahden kaupungin näkemyksen mukaan esimerkiksi ilman opiskelupaikkaa jääneet (suuret hakijamäärät, nepsyhaasteiset), taloudellisten syiden vuoksi opintojaan lykänneet, osaamisen päivittämistä tarvitsevat sekä omaa alaa etsivät työttömät. Parhaimmillaan lakiesityksen tuomat mahdollisuudet nostavat alueen koulutustasoa.

Hallitus nosti keväällä 2024 avoimen korkeakouluopetuksen enimmäismaksuja 15 eurosta 45 euroon yhtä opintopistettä kohden. Toistaiseksi maksuja on korotettu maltillisesti.

6. Miten arvioitte, että tutkinnon suoritusoikeus avoimien korkeakouluopintojen kautta muuttaisi opintomaksuja

Mikäli avoimien korkeakouluopintojen suorittaminen tutkintoon saakka toteutuisi, tulisi keinottelu työttömyysetuudella opiskeluun kasvamaan merkittävästi. Ei ole tarkoitus, että työttömyysetuus on opintojen ensisijainen rahoitustapa. Kun korkeakoulujen rahoitus on riippuvainen suoritetuista tutkinnoista, on selvää, että painotus avoimen opintoihin tässä tapauksessa voisi kasvaa.

Nordberg Pia
Lahden kaupunki